

Kære Mogens.

Nedenstående artikel fik jeg fat i, da jeg talte om "Sindelag" og "Sydslesvigpige" i Grænseforeningen i Randers i onsdags. Forfatterens fødenavn er Ingeborg Weyhe. Hun bor Middelbovej 3, 8960 Randers sø.

Jeg tænkte, den var god at arkivere i tilfælde af, at nogen vil forske i den generation af sydslesvigere. Det har hun samtykket i.

Med venlig hilsen

Karin Johannsen-Bojsen

Fra slesviger til dansk sydslesviger

Af Ingeborg Grønbæk

Jeg blev født i byen Slesvig i 1936 som nr. fem af fem piger. Jeg var en efternøler, idet der næsten er en aldersforskel på otte år til min yngste søster. Derfor er jeg den eneste af børneflokkens, der har gået i dansk skole.

Jeg havde en dejlig barndom. Vi boede i et hus, der hørte under domkirken og lå lige over for denne. De store græsplæner og den flisebelagte plads foran hovedportalen var en yndet legeplads for os børn. Vi havde også en stor have bag huset, men den var forbeholdt dyrkningen af kartofler og grøntsager samt et hønsehold - for det var under krigen og en græsplæne var luksus.

En lille parentes: Mit fødehjem har også været hjem for digteren Johannes Ewald, da han som ungt menneske opholdt sig i Slesvig i nogen tid. Efter påsken 1942 kom jeg i tysk grundskole, da var jeg lige fyldt seks år.

Fra skolen var der en pragtfuld udsigt over den gamle by med domkirken og Slien som baggrund. Man kikkede ligefrem ovenfra og ned på den store kirke. Om undervisningen husker jeg ikke ret meget. Det drejede sig jo også kun om de første to år.

Ingen politisk indoktrinering

Derimod husker jeg tydeligt turen ned i skolens beskyttelsesrum under luftalarmerne og Adolf Hitlers fødselsdag den 20. april. I den anledning blev hele skolen linet op i skolegården omkring flagstangen. Vi sang Deutschland, Deutschland über Alles og bagefter med udstrakt arm den såkaldte Horst Wesselsang: Die Fahne hoch o.s.v.

Ellers blev vi ikke politisk indoktrineret. Jeg kan heller ikke huske, at mine forældre snakkede politik - eller også har jeg været for lille til at opfatte det.

Min tid på Galgebakkeskolen, som den hed, sluttede brat i 1944 - da blev alle byens skoler beslaglagt til lazaretter og der fulgte en herlig tid i frihed. Men så fandt nogle forældre ud af, at der boede en pensioneret lærerinde på Skt. Johannes klosteret, (lige i nærheden af den nybyggede A.P. Møllerskolen). Hun var lilliputaner og meget sød og dygtig.

Vi var fire-fem piger, der hver dag traskede ned til klosteret og blev undervist i tysk og regning. Betalingen foregik med naturalier. Jeg kan huske, at mine forældre betalte med sødmælk, direkte fra yveret af en såkaldt "sort" ko, som min far havde et eller andet sted i udkanten af byen. Vi havde også en "sort" gris fra tid til anden. Det var nødvendigt for at overleve og man delte med andre for at holde munden lukket.

Min far blev først indkaldt som soldat i slutningen af krigen. Da begyndte man jo at bruge ældre mænd og drenge. Han var da omkring de 50 år. Som ung havde han været med i 1. verdenskrig i samtlige fire år.

Forbindelsen til Danmark

Da kapitulationen kom i 1945, havde han åbenbart fået nok af Stortyskland. Han kom i tanker om, at hans mor, min farmor, havde haft dansk som hjemmesprog og han begyndte at interessere sig for sin slægts historie og fandt mange forbindelser til Danmark. Han meldte sig ind i Sydslesvig

Forening og bestemte, at jeg nu skulle fortsætte min skolegang på den danske skole. (Jeg var ellers lige blevet optaget (efter en prøvetid på tre måneder) på det tyske pigegymnasium. I Tyskland startede man på gymnasiet efter 4. klasse.

Jeg kunne ikke et ord dansk, kendte intet til min hjemstavns historie, men som den artige pige jeg var, protesterede jeg ikke - og det er jeg nu glad for!! Starten var hård. Vi havde skifteholdsundervisning, fordi mange skoler endnu var beslaglagt af flygtninge. Vi havde for øvrigt selv huset fyldt fra kælder til kvist med flygtninge fra Østpreussen og udbombede fra Kiel.

På et tidspunkt var vi 23 voksne og børn i et hus, der kun havde et køkken, et toilet og et lille badeværelse, bestående af en gasvandvarmer og et badekar på løvefødder. (For øvrigt havde beboerne i vores gade nogle sjove navne, syntes jeg. Der var familierne Rindfleisch, Bulle, Ross, Wiese og Hering).

Skolegangen

Tilbage til skolen: Vi var i begyndelsen 56 elever i klassen på Wilhelmineskolen, en Tysk skolebygning, som vi delte med tyske elever. Lærerne talte dansk til os, nogle prøvede på gebrokkent tysk, og de fleste af os børn talte kun tysk eller plattysk. Jeg kan huske, at vi skulle lære ”Jeg elsker de grønne Lunde”

udenad, uden rigtig at kunne forstå, hvad teksten egentlig handlede om, og vi læste i ”Ole Bole”, der som bekendt var beregnet til 1. klasse (velegnet til vores behov!).

Det må have været et mareridt for de unge danske lærere, der skulle undervise os. De må virkelig have brændt for sagen!

Efter sommerferien gik det meget lettere, for da havde vi alle været ferie børn i Danmark i fire uger, og da vi kom hjem, havde vi lært sproget. Vi var alle blevet nogle kilo tungere af den gode mad, og mange af børnene var blevet nyekviperet.

Feriebarn

For mig, der aldrig havde været væk fra mors skørter - var den første rejse med børnetransporten en barsk oplevelse. I nattens mulm og mørke (det var sommer, og klokken var vel nærmest været tre om natten) blev vi børn samlet på en plads i Slesvig, fik et skilt om halsen med vores navn og vore ferieværterens navn og adresse, blev puttet i Slesvigs bybusser, og af sted gik det til banegården i Flensborg. Der stod vi så i lang tid og ventede på den videre transport. Vi skulle jo fordeles over hele landet. Min veninde skulle til Lolland, og jeg skulle til Sønderborg, så min rejse var jo forholdsvis kort.

Det var dog blevet midt på eftermiddagen, inden jeg skulle af på Sønderborg banegård, hvor en venlig ældre herre tog imod mig, og vi tøffede af sted i en højbenet engelsk bil med lammeskind på sæderne. Det var noget af et fremskridt, for min far havde en bil, hvor motoren og forruden var pillet ud og de manglende hestekræfter erstattet af en levende hest.

Vi kørte helt ud af byen og standsede midt i en stor bøgeskov ved et stråttækt hus. Det viste sig, at min plejefar var skovfoged i Sønderkoven. Han var en af dem, der i 1920 rejste fra Sjælland, fordi han ville hjælpe med at bringe Sønderjylland på fode igen, så sønderjysk lærte jeg ikke at tale.

Ved ankomsten blev jeg straks stillet på vægten, for nu skulle jeg fedes op, selvom jeg jo hørte til de heldige, der ikke havde lidt under sult.

Den første tid led jeg frygtelig af hjemve. Min plejefar var utrolig sød, han kørte mig en aften ned til Broagerland, så jeg kunne kigge hjem over Flensborg fjord - og så købte han en stor isvaffel til mig. Grænsen var jo totalt lukket, man kunne ikke engang ringe.

Efterhånden som jeg lærte sproget, forsvandt hjemveen, og jeg opdagede, hvilket pragtfuldt feriested jeg havde fået. Forbindelsen blev holdt ved lige helt op til, at min plejefar døde i en meget høj alder. (Min plejemor døde mange år tidligere).

Han deltog således i min konfirmation, studenterfesten, vores bryllup og er også fadder til et af vore børn, og Niels og jeg var sidst sammen med ham til hans 90 års fødselsdag. Jeg nævner alt dette for at fortælle, hvor stor en betydning det har haft for mit liv at have været sydslesvigsk feriebarndom i Danmark.

Ordrede forhold

Tilbage til min skolegang: Der kom ordrede forhold. To nye skoler blev bygget, Hjort Lorenzen skolen og Gottorp skolen. Jeg selv kom til at gå på Ansgarskolen, en skole, der allerede havde eksisteret før Anden Verdenskrig. Jeg vidste det bare ikke.

Al undervisning foregik på dansk, for nu kunne vi jo alle sproget, takket være ferieopholdene i Danmark.

Jeg tog mellemskole og realeksamen i Slesvig og måtte så fortsætte på Duborgskolen i Flensborg, hvis jeg ville tage studentereksamen. Så jeg kørte i tre år hver morgen med postbussen fra Slesvig til Flensborg ad en brostenbelagt landevej med høje vejtræer på begge sider, en smuk tur. Men også langsommelig. Klokkerne fire om eftermiddagen var jeg hjemme igen. Så skulle der laves lektier. Det gjorde desværre, at jeg mistede kontakten til mine gamle venner i Slesvig og i Flensborg var der heller ikke tid til rigtige venskaber, fordi jeg måtte skynde mig for at nå bussen hjem. Så min gymnasietid har ikke haft megen festivitás over sig.

Jeg blev student i 1955. På det tidspunkt gav en dansk studentereksamen ikke adgang til videreuddannelse i Tyskland. Det var altså nærliggende at søge om optagelse på et seminarium i Danmark for at blive lærer og bagefter vende tilbage til Sydslesvig.

Uddannelse

Dansk skoleforening, der stod for al videreuddannelse af unge sydslesvigere, krævede, at man først arbejdede som ulønnet hjælpelærer, kaldet hospitant, ved en dansk skole i landsdelen. Dernæst skulle man på et seks måneders vinterophold på Jaruplund Højskole, den dengang nyoprettede danske højskole syd for Flensborg, med Niels Bøgh Andersen som inspirerende forstander, og bagefter 3 måneders sommerophold på en højskole i Danmark.

Da besluttede jeg mig for et for mig kvantespring og tog langt væk - helt til Frederiksborg Højskole i Hillerød. Jeg må sige, at begge højskoleophold har været en utrolig givende oplevelse på alle fronter. De opvejede i høj grad min lidt kedelige

gymnasietid. (Frederiksborg slot: maleri af oldefars bror - adlet af kongen for sine fortjenester i de slesvigske krige).

Efter opholdet på Frederiksborg Højskole måtte jeg omsider begynde på Ribe Statsseminarium, hvor jeg i forsommeren 1959 fik min lærereksamen. Det var jo hensigten, at jeg ville bruge min uddannelse i Sydslesvig, men som det jo tit går for unge mennesker i den alder, spillede Gud Amor ind. Jeg blev gift med en ægte dansker og søgte job i eller omkring Århus og havnede så på Nørrestræde Skole i Randers som klasselærer for en 1. klasse.

Lærer i Randers

Det var en god skole at komme på, selvom jeg på politistationen i Ribe, hvor jeg hver 3. måned skulle forny min opholdstilladelse, havde fået at vide af en betjent, der åbenbart havde kendskab til skolen, at jeg skulle passe på min taske, for eleverne der stjal som ravne. Det var nu ikke tilfældet. Børnene var søde og velopdragne, stort set.

I 1976 flyttede Markedsgadeskolen og Nørrestrædeskole op til den nyopførte Nørrevangskole. Efter 39 år ved Randers kommunale skolevæsen gik jeg på efterløn i 1997.

For at holde fast i mine rødder, meldte jeg mig ved ankomsten til Randers ind i Grænseforeningen, der på det tidspunkt endnu hed Sønderjysk Forening, og jeg har lige så længe været i dens bestyrelse. Som I kan høre, er riften om en bestyrelsespost i vores gamle forening, som i 2014 kan fejre 125 års jubilæum, desværre ikke så stor. De ved ikke, hvad de går glip af!!